

EN STUDIE OM HUR FUNKTIONELL INLÄRNING BEAKTAS I
LÅGSTADIELÄROBOKEN *MEGAFON 1*

Anu Hannula

Kandidatavhandling

i svenska språket

Humanistiska fakulteten

Uleåborgs universitet

April 2019

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	3
1.1. Syfte	4
1.2. Material och metod	4
2. TEORETISK BAKGRUND	7
2.1. Funktionell inläring	7
2.1.1. Vad betyder funktionell inläring?	7
2.1.2. Varför behövs funktionell undervisning?	9
2.2. Olika inlärningsstilar	10
2.3. Läroböckernas roll i undervisning	11
3. ANALYS OCH RESULTAT	12
3.1. Textbok	12
3.2. Övningsbok	14
3.3. Material för lärare	16
4. SAMMANFATTANDE DISKUSSION	18
LITTERATURFÖRTECKNING	20

1. INLEDNING

Jag blev intresserad av att göra en undersökning om hur *funktionell inläring* (se avsnitt 2.1.1.) beaktas i läroböcker därför att det tycks vara väldigt viktigt idag att eleverna inte bara sitter tysta i bänkarna i klassrummet. Det är naturligtvis väsentligt att komma ihåg att alla elever är annorlunda och lär sig språk på olika sätt – inte alla lär sig genom att observera och lyssna. När jag själv var i skolan, var undervisningen ganska lärarcentrad men nu har undervisningen gått åt ett helt annat håll – eleverna förväntas delta aktivt i undervisningen och röra på sig i klassrummet. Enligt den nya läroplanen är funktionella lärometoder viktiga – lek, sång, spel och drama ger eleverna möjligheten att testa sina språkkunskaper i trygga situationer. Därtill får de bearbeta attityder till språket. (Utbildningsstyrelsen 2014:246)

Olika inlärningsstilar har forskats ganska mycket, och det finns massor av böcker kring ämnet. Enligt Lena Boströms (2004:63) bok *Från undervisning till lärande* kan eleverna delas i fyra grupper på grund av deras inlärningsstilar: de visuella som lär sig genom att iakta bilder och ord, de auditiva som lär sig genom att lyssna och tala, de kinestetiska som lär sig genom känslor och rörelser samt de taktila som lär sig bäst när de kan göra någonting med händerna. Hittills har undervisningen i skolor varit lämpligast för visuella och auditiva elever, men nuförtiden, när funktionell inläring betonas, kan även de kinestetiska och taktila eleverna nå bättre inlärningsresultat.

Läroböcker är naturligtvis en viktig del av undervisningen, och därför är det väsentligt att det finns mångsidiga övningsuppgifter i dem. Det borde finnas lämpliga uppgifter för alla inlärningsstilar. Enligt min åsikt är det viktigt att göra en undersökning om hur funktionell inläring beaktas i läroböcker därför att den är en relativt ny del av undervisningen. En enkät (Kylänpää & Maijala 2017) som utfördes på en lärarfortbildning visar att lärobokens roll i svenskundervisningen kan vara stor på lågstadiet eftersom lärarna oftast inte är professionella svensklärare utan vanliga klasslärare. Om lärarens egna språkkunskaper inte är så bra, kan hen anlita läroboken.

Jag vill göra min avhandling om någonting som har med svenskundervisning att göra, och därför att nya läroplaner och -böcker har nyligen tagits i bruk, anser jag att det är intressant att göra en undersökning om hur nya lärometoder har beaktats i läroböcker. Jag kommer även möjligen att dra nytta av denna undersökning när jag själv blir lärare.

1.1. Syfte

Syftet med min kandidatavhandling är att studera hur funktionell inläring beaktas i en lärobok i svenska. Jag valde Otavas lågstadielärobok *Megafon 1*. På webbsidan *Otava Oppimisen palvelut* (u.å.-a) lovas det att det finns rikligt med funktionella övningar i övningsboken och eleverna får arbeta tillsammans med varandra. Bokens centrala mål är att förbättra elevernas kommunikationsförmåga, och att eleven själv blir aktiv i sin inlärningsprocess. Jag kommer att ta reda på om denna lärobok faktiskt innehåller många sådana uppgifter, som är bra för funktionell undervisning, det vill säga grupp- och pararbeten, spel, lekar och pjäser. Ytterligare kommer jag att ta reda på hurdana de eventuella funktionella övningarna är.

1.2. Material och metod

Jag kommer att studera läroboken *Megafon 1*, som används på sjätte klass på lågstadiet. Den är skriven av Anna Blom, Mikaela Friis, Siri Liukkala och Sari Pukonen, och den är planerad enligt den nya läroplanen som togs i bruk år 2016 (Otava oppimisen palvelut u.å.-b). Jag bestämde mig att studera endast en lärobok, eftersom denna avhandling är relativt kort. Om jag studerade flera läroböcker, skulle undersökningen bli för ytlig.

Megafon 1 består av en textbok, en övningsbok och digitala övningar. Textboken innehåller åtta texter, muntliga övningar, sånger, ny vokabulär samt muntliga övningar för att underlätta inläringen av dem, dialogövningar, plustexter och korta informationssnuttar om svensk och finlandssvensk kultur. Därtill finns det två temavokabulärer och grammatikdel i slutet av boken.

Megafon 1 övningsbok för lågstadiet innehåller övningarna för texterna och grammatikdelen. Enligt webbsidan *Otava oppimisen palvelut* (u.å.-a) börjar varje avsnitt med övningar som fungerar som en inledning till temat, och övningarna blir svårare mot slutet av avsnittet. Varje avsnitt innehåller ungefär trettio övningar och i slutet av varje avsnitt finns en självvärderingsdel.

Min avhandling är en dels kvantitativ och dels kvalitativ innehållsanalys. Jag kommer att studera en lärobok, och enligt Tuomi och Sarajärvi (2018) är det fråga om innehållsanalys

när man analyserar ett skriftligt verk. Jag kommer att analysera materialet genom att ge procentuella antal samt skapa figurer. Detta är betecknande för kvantitativa forskningsmetoder (se Alanen, Dufva & Kalaja 2011:19). Därefter kommer jag att beskriva och diskutera resultaten på en djupare nivå. Det är typiskt för kvalitativa forskningsmetoder att man försöker att förstå en företeelse och ger många exempel (Alanen, Dufva, & Kalaja 2011:20).

Först kommer jag att räkna hur många sådana uppgifter som kan anses vara funktionella det finns i *Megafon 1*, såväl i textboken som övningsboken. I allmänhet kommer jag att granska övningarna enligt Vuorinens (1998:179) definition på funktionella arbetsätt: övningen kan betraktas som funktionell om den innehåller fysiskt aktivitet och om det inte är fråga om sådana ämnen som bild, musik och drama. Jag kommer dock att beakta även andra faktorer, t.ex. övningarnas interaktionsmängd och meningsfullhet. Ytterligare kommer jag att inberäkna även dramaövningar till funktionella övningar om utföranden av övningen kräver att eleverna stiger upp från sina bänkar.

Därefter räknar jag hur många uppgifter det finns i helheten i båda böckerna, och sedan kan jag räkna det procentuella antalet övningar som kräver fysiskt aktivitet. Därför att jag vill veta om det verkligen finns rikligt med funktionella övningar i denna lärobok, anser jag att tydliga procentuella antal och figurer gör det lättare för mig att motivera resultaten. Detta är den kvantitativa delen i min undersökning.

Det räcker tydligen inte att analysera övningarna med endast siffror, och därför kommer jag att även analysera övningarnas innehåll. Efter att ha räknat övningarna och skapat tabellerna, kommer jag att skriva om övningar som betraktas som funktionella i min avhandling. Jag kommer att förklara hurdana de är och varför jag har dragit slutsatsen att dessa övningar är funktionella. Därefter kommer jag att diskutera resultaten på min forskningsfråga. Detta är den kvalitativa delen i min undersökning.

För att skapa en omfattande helhetsbild om läroboken *Megafon 1*, kommer jag även att gå igenom materialet för lärare. Där finns nämligen några förslag hur vissa övningar i övningsboken och textboken kan utföras på lektionerna. Därtill innehåller den ganska många extra övningar som inte finns i övningsboken, och jag anser att det är bra att inkludera några av dem i min undersökning. Jag kommer inte att skapa några tabeller om materialet för lärare

utan jag kommer att beskriva dess innehåll endast i ord. Jag kommer att ta reda på om den innehåller några extra övningar som är funktionella eller några anvisningar hur några övningar i övningsboken och textboken kan ändras till funktionella övningar.

2. TEORETISK BAKGRUND

I denna del kommer jag att presentera centrala ämnen och begrepp i min avhandling. I första avsnittet kommer jag att förklara vad begreppet *funktionell inläring* innebär, och presentera undervisningsmetoder som kan betraktas som funktionella. Därtill kommer jag att förklara varför funktionella undervisningsmetoder är nödvändiga. I andra avsnittet kommer jag att presentera olika inlärningsstilar för att ytterligare belysa varför olika undervisningsmetoder behövs. Därför att jag kommer att studera hur funktionell inläring beaktas i en lärobok, kommer jag även att berätta om läroböckernas roll i undervisning i tredje avsnittet.

2.1. Funktionell inläring

2.1.1. Vad är funktionell inläring?

Begreppet *funktionell inläring* (eller *aktivitetsbaserad inläring*) är ganska utmanande att definiera därför att det omfattar så många saker. Enligt Vuorinen (1998:179) är arbetssättet funktionellt om det kräver fysisk aktivitet. Valkendorff (2017:32) påpekar att det inte betyder att eleverna måste röra på sig så mycket att de blir trötta och tappat andan utan det räcker att eleverna inte behöver sitta i bänken hela tiden. Vuorinen (1998:179) skriver vidare att funktionella arbetssätt inte får sammanblandas med sådana skolämnen som bild, drama och musik. Om huvudvikten inte är på teatraliska element, kan drama dock räknas in i funktionella undervisningsmetoder (Sura 1999:228). I min avhandling kommer jag att inberäkna drama till funktionella undervisningsmetoder.

Olika spel och lekar är en relevant del av funktionella lärometoder. För länge har man trott att spel och arbete inte kan förenas, men de bästa lärarna är egentligen de som kan göra undervisningen rolig och lekfull (Prensky 2001:114f.). Om undervisning är roligt och eleverna är glada, blir de mer motiverade att lära sig även helt nya saker, som de inte har någon erfarenhet av (Salakari 2009:41). Ur svenskundervisningens synvinkel är det avgörande att eleverna är motiverade. Förbättringen av motivation hos elever är nämligen den grundläggande orsaken till att svenskundervisning ville inledas redan på sjätte årskurs i stället för sjunde årskurs (se Opetushallitus 2010:4).

Lek är till stor nytta för elevernas inläring. Om en människa lyckas att förvara sin förmåga att leka, är hon mer öppensinnad och ivrig att lära sig någonting nytt. Dessutom kan eleverna bli av med onödigt energi genom att leka, och det kan leda till färre störningar i själva undervisningen. Lekar är också ett bra sätt att skapa gemensamhet mellan eleverna; eleverna kan lära sig att känna varandra bättre och bli effektivare i kommunikationssituationer. (Vuorinen 1998:181f.)

Lekar kan delas in i dramalekar, rollekar och ritualer. Dramalekar har samma drag som vanligt drama, exempelvis handling och roller, men de har inte något tydligt mål eller tydliga regler. Roller växlas, energinivån är hög och fokus flyttas hela tiden. (Sura 1999:229f.) Rollekar koncentrerar på interaktion mellan människor. Rollekar kan vara nyttiga när nya ämnen presenteras eller när man vill sammanfatta ämnen. Genom rollekar kan eleverna även reflektera på vad de har lärt sig. (van Ments via Sura 1999:230f.) Att kunna sätta sig i någon annans roll är en viktig förmåga, och dessutom är det någonting som alla människor kan göra redan som barn (Vuorinen 1998:208f.).

Funktionellt drama får inte blandas ihop med dramalekar. Till skillnad från dramalekar har funktionellt drama en tydlig struktur; först har man ett problem och sedan löser man det. Typiskt funktionellt drama är också att reflektera på vad man har lärt sig efter pjäser. När drama utnyttjas i undervisningen, blir inläringen intressant och rolig. Det är också bra för barnets sociala utveckling. Drama som används i funktionella lärometoder bör dock skiljas från teater, eftersom teater baserar sig på fiktion medan funktionella metoder koncentrerar främst på ”här och nu realiteter”. (Sura 1999:228, 238ff.)

Ett av de viktigaste kännetecknen hos funktionella undervisningsmetoder är att de gör undervisningen konkret och praktisk. Med hjälp av t.ex. simulationer kan man skapa situationer som efterliknar riktiga händelser och processer, men eleverna behöver inte vara rädda för att misslyckas eftersom simulationer inte har några negativa konsekvenser. (Vuorinen 1998:180, 186) Med hjälp av simulationer kan eleverna lära sig problemlösning och praktisk kunskap genom att pröva och göra misstag. Eleverna lär sig också genom upprepning; de får göra om simulationsövningar så många gånger att de når det önskade resultatet. (Salakari 2009:60f.)

2.1.2. Varför behövs funktionell undervisning?

I Finland har man skapat ett riksomfattande program, *Skolan i rörelse*, som uppmuntrar skolor att öka fysisk aktivitet under lektioner och raster. Enligt *Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar* (2010:14) visar några undersökningar att många barn och ungdomar är i dålig form. Undersökningar visar att 20 % av pojkar och 25 % av flickor rör på sig väldigt lite eller inte alls och att endast 50 % av killar och 40 % av tjejer får tillräckligt med fysisk aktivitet. Ytterligare har övervikt och typ-2 diabetes ökat hos barn. En av anledningarna till detta är att barn och ungdomar inte får så mycket vardagsmotion som tidigare. (Undervisningsministeriet 2010) Motion kombineras inte med vardagssysslor utan det anses vara någonting som man gör separat (Valkendorff 2017:32).

Enligt webbsidan får programmet *Skolan i rörelse* (u.å.) hör programmet till ett av regeringens spetsprojekt, och målet med det är att alla grundskoleelever rör på sig mångsidigt minst en timme om dagen. År 2019 utvidgas programmet även till gymnasier. (Skolan i rörelse u.å) Att elever rör på sig en timme om dagen är dock inte det enda målet med *Skolan i rörelse*. Det väsentliga i programmet är bl.a. också att befrämja utnyttjande och spridande av god praxis, att ordna motionsbaserad hobbyverksamhet före och efter skolan och att uppmuntra elever att öka mängden motion även under skolresor (Undervisnings- och kulturministeriet u.å).

Ökandet av mängden fysisk aktivitet är dock inte den enda fördelen med funktionell undervisning. Funktionella arbetssätt är viktiga även för lärandet. Viktigheten av funktionell undervisning lyfts fram i många sammanhang i läroplanen för den grundläggande utbildningen. Enligt läroplanen ska skolor t.ex. skapa en sådan verksamhetskultur som främjar bl.a. välbefinnande (Undervisningsstyrelsen 2014:26). Om elever får mer motion under skoldagarna med hjälp av funktionella undervisningsmetoder, blir de mer välmående. Enligt läroplanen ska fysisk aktivitet vara en naturlig del av alla skoldagar. Ytterligare nämns det i målen av mångsidig kompetens att konkreta arbetssätt som bl.a. lek, spel och motion befrämjar glädjen i lärandet och stärker elevernas förmåga att tänka kreativt. Funktionella arbetssätt och motion stärker motivation och drama förbättrar elevernas självkänsla och främjar kreativitet. (Undervisningsministeriet 2010:27, 21, 30)

I läroplanen för den grundläggande undervisningen (Utbildningsstyrelsen 2014:30f.) nämns även viktigheten av differentiering när det gäller valet av arbetsätt. Som lärare behöver man förstå att alla elever är olika individer och lär sig på olika sätt. Jag anser att funktionella arbetsätt stöder differentiering eftersom några elever kan lära sig bättre genom fysisk aktivitet. Funktionella arbetsätt kan ge även väldigt livliga elever möjligheten att fokusera på undervisning (Kirvesniemi 2017). Elever har konstaterat att även skolämnen som känns tråkiga blir intressantare när de inte behöver sitta stilla hela lektionen (Toiminnallisessa opetuksessa liike suuntaa työntekoa 2017).

2.2. Olika inlärningsstilar

Enligt en klassificering finns det fyra olika inläringstyper: *visuell*, *auditiv*, *kinestetisk* och *taktil*. Visuella elever lär sig bäst när de får läsa själva och titta på bilder. Färger hjälper dem att lära sig bättre. De oftast gillar även att rita och skriva anteckningar själv. (Boström, 2004:77) De kommer väldigt bra ihåg bilderna i textboken och de vet möjligtvis precis var de står i boken även om de inte är säkra på vad de handlar om. De skapar bilder i sina hjärnor för att komma ihåg saker. (Erilaisten oppijoiden liitto 2010)

Auditiva elever utnyttjar mest sina öron under lektionerna. Det räcker inte för dem att läsa texter och titta bilder utan de måste få höra någon förklara vad de handlar om. Det är svårt för dem att skriva anteckningar under lektionerna för de vill koncentrera sig på att lyssna. (Boström, 2004:77) Auditiva elever kan dra nytta av t.ex. att lyssna på ljudböcker. (Erilaisten oppijoiden liitto 2010:6).

För kinestetiska elever är det nödvändigt att få röra på sig medan de lyssnar på läraren eller läser texter. De vill göra praktiska och fysiska övningar. (Boström 2004:77) De kommer ihåg saker genom kroppsrörelsen. Kinestetiska elever är även bra på att känna vissa stämningar och med tanke på deras inläring är det viktigt att stämningen i klassrummet är positiv. (Erilaisten oppijoiden liitto 2010:6f.) För kinestetiska elever är det oftast svårt att hålla sig stilla och de är vanligtvis kategoriserade som störande elever. Det tar en lång tid för dem att lära sig komplicerade saker om de bör sitta och lyssna, och därför är det bra om de får gå på studiebesök och experimentera saker själv. (Boström 2004:69)

Taktila elever vill ha någonting att göra med händerna när de koncentrerar sig. Förutom det traditionella anteckningsskrivandet är exempelvis modellbyggnad, ritning och elektrospel nyttiga inlärningssätt för dem. Om de behöver sitta stilla och lyssna på läraren, är det nödvändigt för dem att de kan göra någonting med händerna, och det behöver inte vara någonting stort – en mjuk boll som de kan fingra på räcker bra. (Boström 2004:78, 70) Även handarbete, som de kan göra under lektionerna, förstärker deras inläring (Eriolaisten oppijoiden liitto 2010:7).

2.3. Läroböckernas roll i undervisning

Traditionen att använda läroböcker i undervisningen är gammal. Den första läroboken på finska var Mikael Agricolas *ABCkiria*, som publicerades år 1543. Det var dock först under 1800-talet då man började använda icke-religiösa läroböcker. Förr i tiden var läroböckerna skrivna av bara en person, men nuförtiden samarbetar erfarna lärare och forskare för att skapa de bästa möjliga läroböcker för mångsidig undervisning. (Hiidenmaa, Löytönen & Ruuska 2017:7ff.)

Läroböcker har många olika funktioner. De fungerar som arbetsmedel för såväl lärare som elever, och med hjälp av läroböcker är det lättare att se till att kraven på studieplanen uppfylls. (Hiidenmaa, Löytönen & Ruuska 2017:12) Några gallupar har visat att elever anser att läroböcker hjälper dem att studera systematiskt och lära snabbare. Lärare anser också att läroböcker underlättar deras arbete; de ger undervisningen tydliga ramar och ordentlig struktur. (Hutchinson & Torres 1994:318)

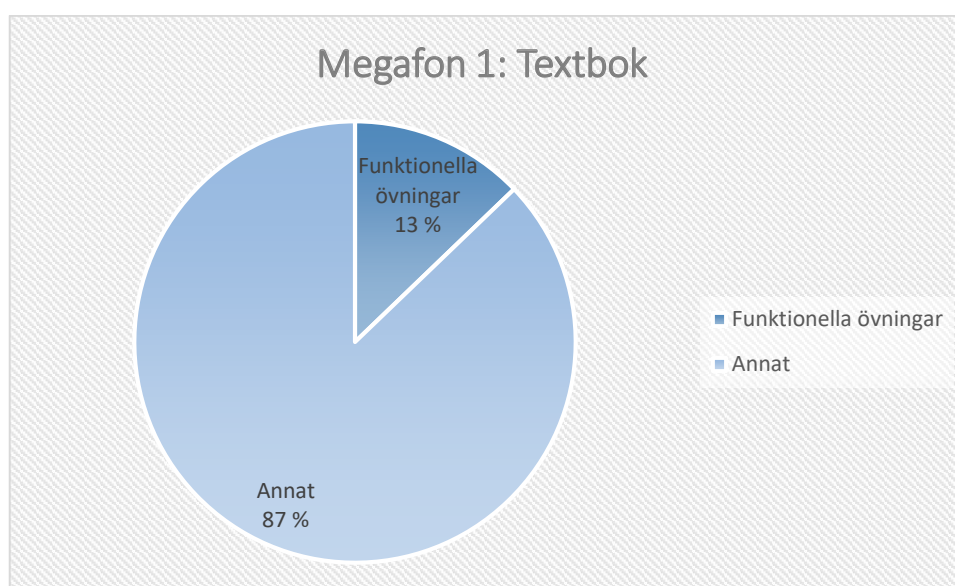
Läroböckernas roll är även större i svenskundervisningen på lågstadiet eftersom de som undervisar i svenska på lågstadiet ofta är vanliga klasslärare. Med hjälp av läroböcker kan klasslärare uppdatera sina gamla språkkunskaper och få hjälp med lektionsplanering. (Kylänpää & Maijala 2017) Ytterligare kan läroböcker spela en viktig roll även när det gäller funktionell undervisning. Om lärare fick mer konkreta anvisningar och idéer om hur de kan öka fysisk aktivitet under lektioner, skulle det vara lättare för dem att pröva på funktionella undervisningsmetoder (Toiminnallisessa opetuksessa liike suuntaa työntekoa 2017).

3. ANALYS OCH RESULTAT

I detta kapitel kommer jag att analysera funktionella övningar som finns i *Megafon 1 textbok* och *Megafon 1 övningsbok för lågstadiet*. Jag kommer att förklara hurdana dessa övningar är och varför jag anser att de kan betraktas som funktionella, dvs. övningar som kräver fysisk aktivitet.

2.4. Textbok

I figuren nedan presenteras andelen av funktionella övningar i textboken. Såsom det framgår av figuren (figur 1), kan endast 13 % av alla övningar i textboken betraktas som funktionella enligt min granskning. "Annat" betecknar alla andra övningar som finns i boken, dvs. övningar som inte kräver fysisk aktivitet. Jag anser att det inte är nödvändigt att gruppera vidare dessa övningar eftersom jag vill fokusera på de funktionella övningarna. I helheten finns det 39 övningar i textboken, och fem av dem är funktionella.

Figur 1. Funktionella övningar i textboken

Den första övningen som kan betraktas som funktionell är övning 4 på sida 23. I denna övning ska elever forma grupper på tre eller fyra personer. De ska turvis spela pantomim om olika djur, och de andra i gruppen ska gissa vilket djur det är fråga om. Det är även möjligt att rita djuren i stället för att spela pantomim. Det preciseras egentligen inte om elever får

prata medan de spelar upp eller ritar djuren och om de ska gissa på svenska eller finska, men jag antar att syftet med övningen är att spela upp djur utan att använda några ord, och de andra ska veta vad dessa djur heter på svenska.

Om övningen utförs genom att spela pantomim, innehåller den fysisk aktivitet, och därför anser jag att övningen kan betraktas som funktionell. För att ordentligt spela upp något djur, måste elever stiga upp från sina bänkar och gestikulera med hela kroppen. Om elever inte behöver vara helt tysta och får t.ex. berätta hur djuren låter, kan övningen föras ut med mindre motion, och elever behöver kanske inte stiga upp alls. Om elever väljer att rita djuren, kräver utförandet av övningen inte fysisk aktivitet.

Den andra övningen som innehåller fysisk aktivitet är övning 1 på sidan 33. Denna övning är också en pantomimövning, men denna gång får elever spela upp olika hobbyer. Övningen görs parvis. I denna övning preciseras det att elever ska svara på svenska när de gissar vilken hobby det är fråga om. Jag anser att denna övning är funktionell av samma skäl som den föregående övningen: elever måste göra gester med hela kroppen.

Den tredje övningen som kan anses som funktionell är övning 1 på sidan 43. I denna övning ska elever spela upp olika skolämnen parvis. Elever behöver inte vara helt tysta utan de får även ge tips muntligt. När paret vet vilket skolämne det är fråga om, måste hen säga det på svenska. Utföranden av denna övning kräver troligtvis också att elever stiger upp från sina bänkar och gestikulerar med kroppen. Därför anser jag att övningen är funktionell.

Övning 2 på sidan 84 är den fjärde funktionella övningen. I denna övning ska elever spela ett ordförklaringspel med ord som har med musik att göra. Övningen görs parvis och elever kan även göra gester med kroppen medan de förklarar orden. Elever behöver inte nödvändigtvis röra på sig väldigt mycket när de gör denna övning eftersom det troligtvis är viktigast att elever kan förklara orden muntligt. Jag inkluderar dock denna övning i funktionella övningar eftersom det skulle vara enkelt för läraren att uppmana elever att gestikulera med hela kroppen och använda färre ord.

På sidorna 76–77 finns ett bordsspel som heter ”Matresa genom Svenskfinland”, och instruktioner och korten till spelet finns på sidorna 187–192 i materialet för lärare. Spelet är en karta över västra och södra Finland. Det finns 72 spelrutor i kartan varav 13 är finska

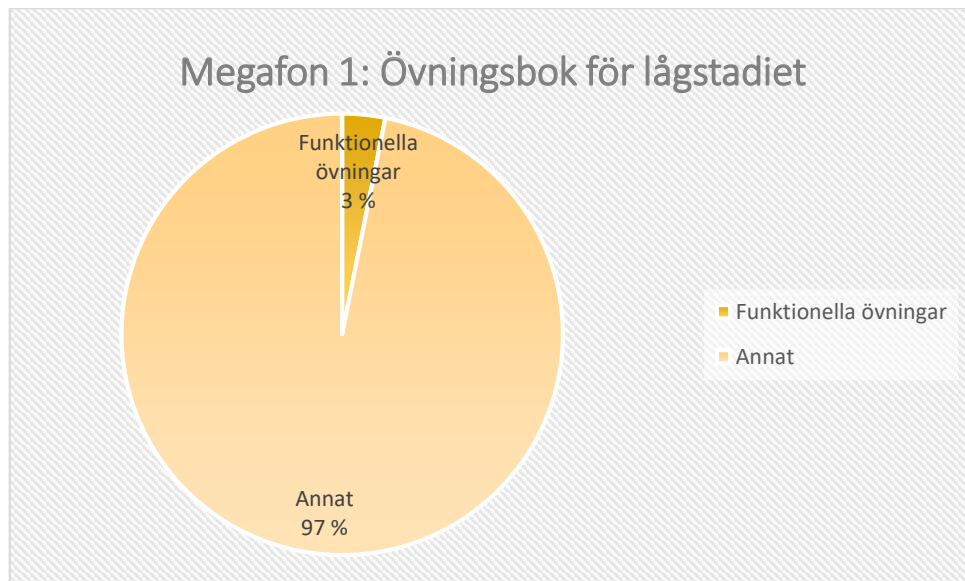
städer och 17 är pratbubblaformade. Resten är vanliga rutor. Det finns två typer av kort i spelet: ”pratbubblakort” som läses högt när någon av spelarna hamnar på en pratbubblaformade ruta och ”anvisningskort” som läses högt när någon av spelarna hamnar i en stad. Elever ska forma grupper på fyra eller fem personer, och en av dem utses till domare. Att läsa högt korten hör till domarens uppgifter.

Som namnet antyder innehåller anvisningskort olika anvisningar. Spelare ska t.ex. stå över ett eller två kast, gå tillbaka några steg eller slå något visst nummer med tärningen för att få fortsätta. Ytterligare innehåller anvisningskort alltid något faktum om matkulturen i staden som spelaren har hamnat i. Pratbubblakort i sin tur innehåller små översättningsövningar, t.ex. korta fraser och nummer. Om spelaren lyckas översätta frasen eller numren, får hen gå tre steg framåt. Den som kommer först fram till den sista staden är vinnare.

Även om spelet inte innehåller mycket fysisk aktivitet, anser jag att det kan betraktas som funktionell övning. Funktionell inläring betyder nämligen inte att eleven är aktiv i sin inlärningsprocess bara genom fysisk aktivitet utan också genom tankearbete (Leskinen, Jaakkola & Norrena 2016:14). Elever måste utföra ganska mycket tankearbete under spelet eftersom de måste t.ex. översätta nummer och fraser. Elever får även röra vid saker (t.ex. tärningen) med händerna, vilket tillägger lite motion till aktiviteten.

2.5. Övningsbok

I figuren nedan presenteras det procentuella antalet funktionella övningar i lågstadievningsboken. Figuren (figur 2) visar att endast 3 % av alla övningar i övningsboken är funktionella. ”Annat” betecknar alla andra typer av övningar. Igen anser jag att det inte är nödvändigt att gruppera vidare dessa övningar. I helheten finns det 382 numrerade övningar i övningsboken, och 11 av dem är funktionella enligt min granskning. Eftersom antalet funktionella övningar i övningsboken är större än i textboken, kommer jag inte att redogöra noggrant för varje enskilda övning utan jag kommer att presentera dem mer allmänt.

Figur 2. Funktionella övningar i övningsboken

Fem av övningarna som kan anses som funktionell är gallupsövningar (s. 15, 27, 99, 128, 177). Elever får alltså gå runt i klassen och ställa frågor till varandra. De får ta reda på vilka svenska namn som är populäraste i klassen, vilka månader klasskamrater är födda i, vilket skolämne som är populäraste i klassen, vilken färg som är populäraste och hurdana klasskamraternas matvanor är. Gallupsövningar är en bra kombination av motion och interaktion mellan eleverna. Sådana här övningar är en viktig del av funktionell undervisning eftersom funktionella övningar borde förbättra elevernas kommunikationsfärdigheter (Leskinen et al. 2016:14).

Två av övningarna är bordsspel (s. 154, 203). Båda spelen påminner om bingospel: de är rutfält med 36 boxar. Varje box innehåller något tips för någon fras som elever ska kunna säga på svenska. Om eleven lyckas säga frasen på ett korrekt sätt, får hen skriva sitt namn i boxen. Den vars namn förekommer oftare i rutfältet i slutet av spelet är vinnare. I det första spelet ska elever översätta prepositionsuttryck från finska till svenska, och i det andra spelet ska elever säga priser av olika maträtter och drycker. Spelen görs i grupper på tre elever, och en av dem utses till domare.

Jag anser att dessa två övningar kan anses som funktionella även om elever inte behöver röra på hela kroppen. Även om kinestetisk aktivitet är en viktig del av funktionell undervisning, anser några forskare att funktionalitet baserar sig även på att elever prövar på sina kunskaper

i en grupp med en praktisk övning (Öystilä 2003:60). Genom att spela bordsspel får elever testa sina kunskaper tillsammans på ett vettigt sätt och de får dessutom jobba med händerna.

Två av övningsbokens funktionella övningar är nummerövningar. I den första övningen (s. 17) ska elever rita någon av siffrorna från noll till tjugo på varandras ryggar med ett finger. Paret måste gissa på svenska vilket nummer det är fråga om. Den andra funktionella nummerövningen (s. 49) är mer fartfylld: eleverna delas i två grupper och de står i två köer framför tavlan. Läraren säger någon av siffrorna från noll till tusen, och den första eleven i kön ska skriva den på tavlan. Gruppen som är snabbare får en poäng. Dessa två övningar är tämligen typiska funktionella övningar; de innehåller tydligt kinestetisk aktivitet och interaktion mellan eleverna.

De två sista övningarna är en pysselövning där elever får göra en pappersloppa och en övning där elever får göra en reklamvideo i grupper (s. 138, 186). Pysselövningen kräver möjligen inte mycket motion men jag vill medräkna den i funktionella övningar eftersom elever får jobba med händerna. Dessutom måste elever möjligen själv hämta pappret som de kommer att vika om de får använda något finare papper än sitt eget anteckningspapper. Att göra en reklamvideo kräver kanske lite mer fysisk aktivitet. Elever får själva välja en lämplig plats för filmningen och göra exakt en sådan video som de vill. Dessutom sammanfogas drama och samarbetsinlärning i denna övning. Genom drama får elever utnyttja sin fantasi, och enligt Öystilä (2003:63) är fantasi en viktig del av funktionell inlärning.

3.3. Material för lärare

I materialet för lärare finns anvisningar för lektionsplanering samt grammatikundervisning och rikligt med extra övningar. Materialet för lärare innehåller fler än 10 spel och även några lekar och pysselövningar som kan göra undervisningen mer aktiverande, och ett par förslag hur s.k. vanliga övningar i textboken och övningsboken kan förändras till funktionella övningar. I detta avsnitt ger jag några exempel på anvisningar och funktionella övningar som finns i materialet för lärare.

De flesta funktionella övningar som finns i materialet för lärare är olika spel som görs i små grupper eller parvis. Det finns likadana bingospel som det fanns i övningsboken, ett spel som

påminner om *Sänka skepp*, andra översättningsspel och ett spel som påminner om *Petterspel*. Syftet med dessa spel är antagligen att stödja elevernas ordförrådsinläring och hjälpa dem avgöra skillnader mellan olika ordklasser. Ytterligare finns det ett mer fartfyllt spel i materialet för lärare: läraren placerar fem lappar med en svensk mening runt klassrummet eller i korridoren, och elever ska skriva dem ner parvis. En av eleverna försöker hitta lapparna, hålla meningarna i minnen och berätta dem till sitt par. Paret som lyckas skriva ner alla fem meningar först är vinnare.

Anvisningar för att förändra vissa övningar i textboken och övningsboken till funktionella övningar finns i *Megatips*-avsnitten. Ett exempel är *Spela teater!* -övningarna i övningsboken, där elever ska göra små pjäser eller dialoger parvis. I materialet för lärare föreslås det att elever kan spela dessa pjäser för hela klassen senare. Ett annat exempel är prepositionsövning 12 på sidan 152 i övningsboken. Enligt materialet för lärare kan denna övning göras mer meningsfull på det sättet att någon av eleverna kommer framför klassen och ställer sig på bänken, under bänken, bakom bänken osv. Ett exempel från textboken är övning 3 på sidan 63. I denna övning ska elever parvis nämna olika möbler som finns i klassrummet. Enligt materialet för lärare kan denna övning göras tillsammans med hela klassen och elever kan nämna även andra föremål som tillägg till möbler.

4. SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Syftet med denna avhandling var att ta reda på hur funktionell inläring beaktas i lågstadieläroboken *Megafon 1*. Jag ville ta reda på hur många funktionella övningar det fanns i läroboken och hurdana dessa övningar var. Materialet bestod av textboken, övningsboken och materialet för lärare. Analysmetoden i min avhandling var dels kvalitativ och dels kvantitativ innehållsanalys. Den kvantitativa delen i min avhandling var att räkna procentuella antalet funktionella övningar i *Megafon 1*, och den kvalitativa delen var att redogöra för hurdana dessa funktionella övningar var. Övrig litteratur som jag använde för teoridelen bestod av läroplanen för den grundläggande undervisningen samt böcker, artiklar och undersökningar om undervisningsmetoder, inläringstyper och läroböcker.

Det viktigaste resultatet i min avhandling var att det inte fanns särskilt många funktionella övningar i lågstadieläroboken *Megafon 1*. Endast fem av övningarna i textboken innehöll fysiskt aktivitet och det motsvarande antalet i övningsboken var 11. Materialet för lärare innehöll mer än 10 olika spel som kan betraktas som funktionella övningar, vilket är tämligen många, men där fanns endast ett fåtal anvisningar hur s.k. vanliga övningar i textboken och övningsboken kan förändras till funktionella övningar. Enligt min åsikt borde materialet för lärare ha innehållit mer anvisningar eftersom antalet funktionella övningar i textboken och övningsboken var relativt litet. Jag tror att lärarna skulle bli ivrigare att pröva på funktionella undervisningsmetoder om de fick mer tips om hur s.k. vanliga övningar kan utföras på ett funktionellt sätt.

I textboken var de flesta funktionella övningar pantomim och ordförklaringsövningar som gjordes parvis. Enligt min åsikt borde det ha funnits mer variation i funktionella övningar i textboken eftersom det fanns endast fem stycken av dem. I övningsboken fanns lite mer variation. Nästan hälften av övningarna var gallupsövningar men där fanns även några övningar som var lite kreativare än de andra, t.ex. nummertävling där elever fick skriva siffror på tavlan. Jag ansåg att det var bra att många av funktionella övningarna i övningsboken gjordes med hela klassen, eftersom det är viktigt för funktionella undervisningsmetoder att inläringen sker genom grupparbete och interaktion (se Öystilä 2003:65).

Det var ibland utmanande att fatta beslut om vilka övningar kunde räknas in i funktionella övningar eftersom begreppet ”funktionell undervisning” är väldigt omfattande och ganska svårt att definiera. Jag insåg snart att det inte räckte att jag endast medräknade sådana övningar som innehöll sådan fysisk aktivitet att eleverna behövde stiga upp från sina bänkar. Även om motion är kännetecknande för funktionella undervisningsmetoder, behövde jag även beakta t.ex. om övningarna innehöll mycket interaktion mellan elever eller om elever fick jobba mycket med händerna.

Jag anser att jag lyckades besvara mina forskningsfrågor. Jag skulle möjligen ha velat redogöra för övningarna mer noggrant, särskilt övningarna i övningsboken och materialet för lärare, men eftersom denna avhandling är relativt kort, bestämde jag mig att beskriva dem kort och allmänt. Enligt min åsikt lyckades jag dock skapa en god helhetsbild av funktionella övningar som fanns i *Megafon 1*. Jag skulle möjligen ha kunnat använda någon annan analysmetod för beskrivningen av funktionella övningarna som jag hittade för att få tydligare och lättbegripligare resultat. Jag skulle exempelvis ha kunnat sortera dem t.ex. på grund av hur mycket motion, interaktion eller eget tankearbete dem innehåller.

Eftersom *Megafon 1* är en relativt ny lärobok och möjligen inte lika populär som t.ex. *På gång*-läroboken, hittade jag inte några tidigare undersökningar med vilken jag skulle kunna jämföra mina resultat. Resultaten av denna avhandling kan utnyttjas om något lågstadium söker en ny lärobok till svenskundervisningen, och om den avgörande faktorn i valet av den nya läroboken är antalet funktionella övningar. Denna avhandling är dock relativt kort, och jag har inte beaktat t.ex. sådana övningar som inte innehåller motion i sig men kan lätt förändras till funktionella.

Ifall någon skulle vilja forska vidare i denna lärobok, kunde man exempelvis studera om den innehåller lämpliga övningar för alla inlärningstyper. Det vore intressant att få veta vilken inlärningstyp som är det rådande mönstret när läroböckerna skrivs. Ifall någon skulle vilja forska vidare i funktionell undervisning, kunde man analysera alla övningar i läroboken på en djupare nivå och möjligen fundera på hur s.k. vanliga övningar skulle kunna förändras till funktionell. Det skulle dock kräva ganska mycket tid och god fantasi. Om jag själv fortsatte med samma tema i min pro gradu-avhandling, skulle jag vilja ta reda på elevernas egna åsikter om funktionella undervisningsmetoder. Det vore intressant att t.ex. ta reda på om elever själva anser att funktionella undervisningsmetoder förstärker deras inläring.

LITTERATURFÖRTECKNING

Material

- Megafon 1: Opettajan materiaali alakouluun. 2015. Mikaela Friis, Sari Kokkonen, Siri Liukkala, Sari Pukonen, Helsingfors: Otava.
- Megafon 1: Textbok. 2012. Anna Blom, Mikaela Friis, Siri Liukkala & Sari Pukonen. Helsingfors: Otava.
- Megafon 1: Övningsbok för lågstadiet. 2015. Anna Blom, Mikaela Friis, Siri Liukkala, Sari Pukonen, Helsingfors: Otava.

Övrig litteratur

- Alanen, Riikka; Dufva, Hannele & Kalaja, Paula, 2011: *Kieltä tutkimassa: tutkielman laatijan opas*. Helsinki: Finn Lectura.
- Boström, Lena, 2004: *Från undervisning till lärande*. Jönköping: Brain Books AB.
- Erilaisten oppijoiden liitto, 2010: Tarinoita oppimisesta ja opettamisesta. I: *LukSitKo* [online]. Publicerad 1/2010. [Citerat 27.10.2017]. Tillgänglig: <<https://docplayer.fi/3403-Tarinoita-oppimisesta-ja-opettamisesta.html>>.
- Hiidenmaa, Pirjo; Löytönen, Markku & Ruuska, Helena, 2017: *Oppikirja Suomea rakentamassa*. Helsingfors: Suomen tietokirjailijat ry.
- Hutchinson, Tom & Torres, Eunice, 1994: The textbook as agent of change. I: *ELT Journal* 48 [online], s. 315–328. Publicerad 4/10/1994. [Citerat 7.11.2017] Tillgänglig: <<http://textbookuse.pbworks.com/f/Textbooks%20as%20agents%20of%20change.pdf>>.
- Kirvesniemi, Elina, 2017: Opettaja: Vilkkoot lapset tarvitsevat toiminnallista opetusta – "Peli vie mukanaan". I: *Yle Uutiset* [online]. Publicerad 9/8/2017. [Citerat 11.2.2019] Tillgänglig: <<https://yle.fi/uutiset/3-9765289>>.
- Kylänpää, Susan & Maijala, Minna, 2017: Luokanopettajien kokemuksia ruotsin opettamisesta. Publicerad 14/12/2017. [Citerat 29.8.2018] Tillgänglig: <<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2017/luokanopettajien-kokemuksia-ruotsin-opettamisesta/>>.
- Leskinen, Eija, Jaakkola, Timo & Norrena, Juho, 2016: Toiminnallisuus. I: *Ryhmä oppimaan! Toiminnallisia työtapoja ja tehtäväkehyksiä*, red. av Juho Norrena. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Opetushallitus, 2010: Toinen kotimainen kieli. Publicerad 20/1/2010. [Citerat 4.11.2017] Tillgänglig: <http://www.oph.fi/download/119741_Toinen_kotimainen_kieli.pdf>.
- Otava oppimisen palvelut, u.å.-a: Megafon 1(OPS 2016): Oppilaan materiaalit. [Citerat 4.11.2017] Tillgänglig: <https://oppimisenpalvelut.otava.fi/tuotteet/luokat-1-6/megafon-1-ops-2016/#oppilaan_materiaalit>.
- Otava oppimisen palvelut, u.å.-b: Megafon 1(OPS 2016): Oppikirjailijat. [Citerat 4.11.2017] Tillgänglig: <<https://oppimisenpalvelut.otava.fi/tuotteet/luokat-1-6/megafon-1-ops-2016/#oppikirjailijat>>.
- Prensky, Marc, 2001: *Digital Game-Based Learning*. New York: McGraw-Hill.
- Salakari, Hannu, 2009: *Toiminta ja oppiminen – koulutuksen kehittämisen tulevaisuuden*

- suuntaviivoja ja menetelmiä*. Ylöjärvi: Eduskills Consulting.
- Skolan i rörelse, u.å: [Citerat 11.2.2019] Tillgänglig:
<<https://liikkuvakoulu.fi/liikkuvakoulu>>.
- Sura, Sirkka, 1999: Toiminnallisuus alkukasvatusikäisen oppimisen edistäjänä. I: *Oppimisen ohjaaminen esi- ja alkuopetuksessa*, red. av Juhani Tähtinen & Kaarina Laine. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta.
- Toiminnallisessa opetuksessa liike suuntaa työntekeä, 2017. Först publicerad i: *LIITO* 2/2017. [Citerat 11.2.2019] Tillgänglig:
<<https://liikkuvakoulu.fi/tarinat/toiminnallisessa-opetuksessa-liike-suuntaa-ty%C3%B6ntekoa>>.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli, 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos*. [E-bok]. Helsingfors: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Undervisningsministeriet, 2010: Liikkuva koulu -hanke: Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2010:4. [Citerat 24.1.2019] Tillgänglig:
<<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75599/tr4.pdf?sequence=1>>.
- Undervisnings- och kulturministeriet, u.å: Programmet Skolan i rörelse utvidgas. [Citerat 11.2.2019] Tillgänglig: <<https://minedu.fi/sv/skolan-i-rorelse>>.
- Utbildningsstyrelsen, 2014: Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014. Tillgänglig:
<https://www.oph.fi/download/166434_grunderna_for_laroplanen_verkkojulkaisu.pdf>.
- Valkendorff, Tiina, 2017: Ylös koulun penkiltä. I: *Nuorisotyö* 1, s. 32–33.
- Vuorinen, Ilpo 1998: *Tuhat tapaa opettaa: Menetelmäopas opettajille, kouluttajille ja ryhmän ohjaajille*. Femte upplagan. Naantali: Resurssi.
- Öystilä, Satu, 2003: Toiminnallisen opetuksen perustan rakentajia - John Dewey, Kurt Lewin, Jacob Levy Moreno, David Kolb ja Jack Mezirow. I: *Yliopistopedagogiikkaa kehittämässä – kokeiluja ja kokemuksia* [online], s. 27–76, red. av. Esa Poikela & Satu Öystilä. Tammerfors: Tampere University Press.